

עדכונים בחינוך

אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון

עובדי אגף יקרים

"במקום הנחלת הידיעה באורח סטאטי, כאילו היא רכושה של המורה,
מחייב הדיאלוג חתירה דינאמית אל מושאי הלמידה והידיעה"

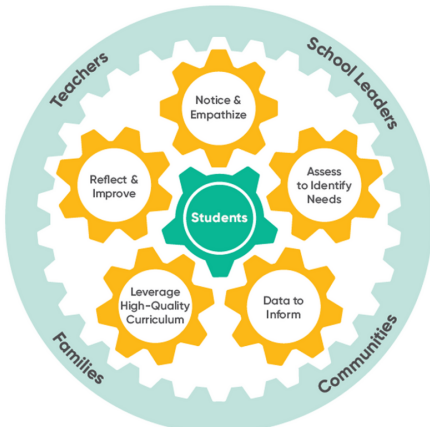
פאלו פריה

אנחנו סוגרים עכשיו שנה לפרוץ מגפת הקורונה בישראל, שנה בה אנו נמצאים בתקופת חירום שהולכת ומתמשכת. אנחנו, הצוותים בשטח ובני הנוער נמצאים במצב של אי וודאות מתמשך. בשנה זו מרבית האוכלוסייה נמצאת תחת לחץ נפשי, ישנם אנשים שנפגעו מהמחלה מבחינה בריאותית וישנם אנשים שאיבדו את פרנסתם. לצערנו, תקופה זו מביאה איתה גם מצבי סיכון בקרב אוכלוסיות חדשות ובמיוחד בקרב האוכלוסייה שבה האגף מטפל. אנו נאבקו על מנת לשמור על מסגרות האגף פתוחות כי אנחנו יודעים שבית ספר הוא לא רק מקור ההשכלה שלהם, אלא הוא מקום מוגן, מקום שתומך בצמיחה הנפשית, חברתית וברווחתם של התלמידים, ובהתאם לכך, כלל מסגרות האגף משמשות כמקום שמגן ומפתח ילדים ונוער בסיכון. בתקופה זו מתפרסמים מחקרים חדשים בנושא הרגשי של ילדים ובני נוער ובמצבי סיכון, בחרנו להתמקד בניזולטר הנוכחי בנושאים אלו לצד ההיבטים הלימודיים. וקצת אופטימיות, אני מקווה מאד שהחיסונים הם אור בקצה המנהרה ונחזור לעולם קצת יותר שפוי בקרוב.

שלכם,
חיים מויאל

מה יש בפנים?

1. אסטרטגיות למידה רגשיות וחברתיות
2. השפעת הקורונה על השגרה היומית של ילדים ובני נוער.
3. אלימות במשפחה
4. מנהיגות אמפתית
5. ועוד קצת על למידה מרחוק

10 SOCIAL AND EMOTIONAL LEARNING STRATEGIES FOR RESPONDING TO COVID-19

Francie Alexander

ישנם שלושה עקרונות מבוססי מחקר שיכולים להוות בסיס לתוכנית SEL (למידה רגשית חברתית) של בית ספר לטיפול ברווחתם של תלמידים, אנשי חינוך, משפחות והקהילה על רקע מגיפת הנגיף:

- למידה זה תהליך קוגניטיבי, חברתי ורגשי.
- הוראה חברתית ורגשית משפרת את רווחת התלמידים ומשפרת את הישגיהם.
- בתי ספר המשלבים באופן מלא למידה חברתית רגשית מגיעים להישגים טובים יותר ואף מצליחים להתמודד עם תכנים אקדמיים קשים.

להלן 10 אסטרטגיות SEL שמורים ובתי ספר יכולים להשתמש בהם:

1. לבנות קהילה- בניית יחסי אמון בין הצוות החינוכי, ההורים והתלמידים. יצירת סביבה תומכת כוללת קהילת למידה אכפתית, מגיבה תרבותית, שבה התלמידים ידועים ומוערכים.
2. הערך צרכים חברתיים ורגשיים- עם החזרה לשגרה יש לשים את רווחת התלמידים במקום הראשון, ניתן לעשות הערכת מצב רגשי של התלמידים עם החזרה לשגרה ואף להבין את המצב בבית על מנת להתאים את המשאבים של בית הספר באופן הנכון.
3. לעסוק ברפלקציה עצמית: כאשר אנשים חווים מתח וחרדה, קשה להם להתמקד, ניתן לעשות רפלקציה לתלמידים על תחושותיהם באמצעות יומן.
4. לחזק מיומנויות ווויסות עצמי- לאחר הבידוד הממושך יכולות לצוץ התנהגויות בעייתיות, חשוב לא לשפוט את התלמידים אלא להבין מהכין ההתנהגות מגיעה.
5. לקדמו ניהול מתח- לאפשר בכיתה אזורים בהם התלמידים יכולים לשם עמוק, להימתח.
6. טיפוח גיוון ואמפתיה- חשוב להעלות סוגיות על פער גזעי ואי שוויון, במיוחד לאחר המגיפה. אמפתיה והכרת קהילות אחרות הן חלק אינטגרלי מ-SEL.
7. שמש כנאמן לקידום קבלת החלטות- שמש כאיש סוד לתלמידים בכל הנוגע לסוגיות של קבלת החלטות קשור, דבר זה מפתח את האמון.
8. קדם תחושת שייכות בכיתה- יש לשים דגש על קשרים חברתיים, לומד שמרגיש שייך לומד טוב יותר.
9. בנה מערכות יחסים- בניית מערכת יחסים בין המורים לתלמידים מעלה את תחושת המסוגלות של התלמידים. יש לפנות לשיחות אישיות זמן במערכת.
10. צור קשר עם אנשי בריאות הנפש- חשוב להתייעץ עם גורמים טיפוליים.

דור הילדים היום יצטרך בעתיד להתמודד עם השלכות המשבר ולהתעסק בסוגיות כלכליות וחברתיות. צוות מחקר ופיתוח של ארגון HMM פיתח מודל ייעודי ללמידה העתידית לתלמידים אלו ואף יסייע בצמצום הפערים שנצרו בעקבות אי הלמידה במשבר. המודל שפיתחו נקרא "מודל הלמידה המחוברת" (Connected Learning Model), מודל זה דורש ממנהיגי חינוך, צוותי חינוך, משפחות ומהקהילה לחבור יחד כדי לתמוך ברווחתם וצמיחתם האקדמית של התלמידים שנפגעו מהמגיפה.

למודל יש חמישה שלבים: הבחנה וזיהוי, הערכה של צרכי הלומדים, שימוש בנתונים לקבלת החלטות, מינוף תכניות לימוד ברמה גבוהה, ושיקוף הישגים למען שיפור מתמיד.

שימוש במדריכים להתמודדות עם אובדן הלמידה בעקבות מגפת הקורונה

By KEVIN MAHNKEN

כפי שמדובר רבות, משבר הקורונה מביא לאובדן למידה רב בקרב כלל התלמידים. משפחות ממעמד סוציו אקונומי בינוני ומעלה מעניקים לילדיהם שיעורים עזר באופן פרטי על מנת לצמצם את הפערים הלימודיים, מה שמביא ברמה הלאומית לפערים לימודיים בין אותם תלמידים לתלמידים ממעמד סוציואקונומי נמוך. מחקרים רבים מראים כי לתלמידים ממעמד סוציו אקונומי נמוך, אחד הדברים שמסייעים ביותר ללמידה זה שיעורי עזר בקבוצות קטנות או באופן פרטני, אך לרוב אין מספיק תקציבים על מנת לספק זאת ברמה הארצית.

במאמר מוצגות תוצאות מטא אנליזה של 96 מחקרים שבחנו את האפקטיביות של שיעורי עזר על פי סביבת ההוראה, תדירות ההוראה והכשרת המורה/מדריך. אותם מחקרים התמקדו בשיעורי מתמטיקה ואוריינות מגילאי יסודי עד תיכון, בתדירות שיעורים שונות ובסביבות למידה שונות (במהלך יום הלימודים, במרכזי למידה לאחר שעות הלימוד ובבית).

המחקר מראה כי לשיעורי עזר יש משמעות גדולה בהצלחת התלמידים, המורים המקצועיים הם בעלי הפוטנציאל הגבוה ביותר לקדם אפקטיביות בלמידה בשיעורי עזר. בנוסף, שיעורי העזר שהפיקו את היעילות הגבוה ביותר היו אלו שהתקיימו בתדירות יחסית גבוהה במהלך יום הלימודים. יש לשים לב גם לגודל הקבוצות, עוזרי הוראה או מתנדבים מתקשים להעביר שיעורים בהנחיה קבוצתית ועל מנת שהלמידה תהיה אפקטיבית עדיף שהלמידה תהיה פרטנית. עם זאת, בלמידה פרטנית גם מתנדבים יכולים להביא ללמידה אפקטיבית!

נתון מעניין נוסף הוא שעבור תלמידי היסודי שיעורי האוריינות היו אפקטיביים יותר מאשר שיעורי מתמטיקה, ואילו ההפך הוא הנכון עבור הכיתות הבוגרות יותר.

לאור העובדה כי ישנו קושי כלכלי וטכני לבתי ספר לערוך תכניות פרטניות בזמנים אלו, החוקרים מציעים כי הממשלה תפתח תכנית לאומית של שיעורי עזר שתכשיר סטודנטים ומובטלים לנושא. בהמשך להצעתם של החוקרים, אכן בארצות הברית פותחה תכנית חינוכית לאומית שתחבר בין מסיימי קולג' בארצות הברית לתלמידים. ההצעה מנסה לפתור 2 בעיות לאומיות שקורות בעקבות המשבר: הראשונה היא אובדן ימי הלימודים הרבים, השנייה זה הקושי של בוגרי קולג' חדשים להשתלב בשוק העבודה בזמן המשבר.

למחקר: Using Tutors to Combat COVID Learning Loss: New Research Shows That Even Lightly Trained Volunteers Drive (Academic Gains | The 74 (the74million.org)
למחקר על התכנית הלאומית בארה"ב: DiPerna: A National Tutor Corps Could Help Students Learning Online, Ease the Burden on Parents & Create Jobs for Recent College Grads | (The 74 (the74million.org)

אלימות במשפחה

כלל האוכלוסייה מרגישה לחץ גבוה יותר מאז פרוץ המגיפה, אך ישנן משפחות שאינן מצליחות להתמודד עם הלחצים של מציאות החדשה ובזמן הסגרים ישנם יותר גילויי אלימות בתוך המשפחה. משרד הרווחה הוציא דוח בו הוא מציג עליה של 26% בדיווחים על מקרי אלימות במשפחה. עליה בידווח זה יכול להסביר גם עליה של כמות הילדים והנוער שנמצאים במצבי סיכון. מדינות רבות מדווחות על עליה למוקדי חירום בנוגע לילדים ונוער בסיכון, לעומת התקופה המקבילה בשנה שעברה. לדוגמה, בהולנד נרשם גידול של 505 בפניות מצוקה של ילדים בשבועיים הראשונים לסגר, בארה"ב חלה עליה של 10%-30% במספר התלונות על אלימות במשפחה ב-24 מדינות.

עוד מחקרים מעניינים על הלמידה מרחוק

מחקר שנעשה לאחרונה באוניברסיטת תל אביב מצא כי 60% מהתלמידים מתבקשים בלמידה מרחוק להיות בלפחות שיעור אחד ביום ומקבלים לפחות משימה אחת ליום. במחר ישנה התאמה בין תדירות הלמידה מרחוק לתדירות המשימות מהבית, כלומר בית ספר שמלמד מרחוק נותן גם משימות לתלמידים, וישנם בתי ספר שרק נותנים משימות. נתון מעניין שעולה הוא כי ככל שבוצעו יותר שיעורים וניתנו יותר משימות, כך גם שיעור ההשתתפות גבוה יותר. בנוסף, כשלושה רבעים מהתלמידים דיווחו כי השתתפו כמעט בכל השיעורים המקוונים ובצעו את מרבית המשימות שניתנו להם.

טבלה 4: השתתפות בלמידה מרחוק

שיעורים מקוונים (לדוגמה שיעורים בזום)	משימות סינכרוניות	בכולם או כמעט כולם	בערך בחצי או בכלל לא	משימות א-סינכרוניות
72.9%	66.5%	161	147	בכולם או כמעט כולם
10.4%	17.6%	23	39	בערך בחצי או בכלל לא
12.2%	11.3%	27	25	במעט מאוד או בכלל לא

בדומה למחקר של אוניברסיטת תל אביב, נעשה מחקר של 200 אלף משקי בית בהם ילדים מגיל גן ועד התיכון בארצות הברית. משקי הבית היו מכלל החברה, הן מבתי קשי יום והורים ללא השכלה והן משפחות ממעמד סוציו אקונומי גבוה. המחקר בחן את המעורבות של ההורים בלמידה מרחוק, עד כמה הם צריכים להיות מעורבים. המחקר מצא כי שילוב של מספר שיטות הוראה מרחוק הכוללות גם שעות סינכרוניות מגדילה את זמן הלמידה של תלמידים וגם את הזמן שהורים משקיעים בללמד את ילדיהם, גם כאשר ההורים מתקשים מבחינה טכנולוגית. בנוסף נמצא כי הורים שאיבדו את מקום עבודתם בזמן המגיפה השקיעו זמן רב יותר בסיוע בלמידה לילדיהם מאשר הורים ששמרו על מקום עבודתם. כמו כן, נמצא שהורים עם השכלה גבוה יותר סייעו יותר שעות לילדיהם בלמידה מאשר הורים עם השכלה נמוכה.

למחקר: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11150-020-09540-9>
למחקר של אוניברסיטת תל אביב: [youth covid 19 1.pdf](https://mpage.co.il/youth_covid_19_1.pdf)

כיצד מנהיגות אמפתית תסייע לכם לצלוח את 2021?

ובלי קשר לנוער בסיכון אך קשור לרבים מאיתנו באגף: "בעולם ממחר, שבו אנחנו צפויים להפרעות שונות בשגרות העבודה והניהול, היכולת להגיב באמפתיה היא דרך חשובה לנהל שינוי. תגובה אמפתית כוללת להתייחס לחוויה ההוליסטית של העובדים. היא מאפשרת לתמוך בהם במהלך ההתמודדות, להתייחס לחששות במסגרת ההחלטות הניהוליות והארגוניות. בחודשים הקרובים, האופן בו ארגונים ומנהלים יעזרו לאנשים לעבור לשגרת עבודה פוסט קורונה ידרוש יכולות אמפתיה חשובות"

משחקולוגיה - דווקא עכשיו

למרות הפתיחה שלה המסגרות עדיין מועברים שיעורים בזום, ישיבות צוות, הדרכות והשתלמויות. השימוש במשחק תמיד יכול לסייע לנו גם במפגש פיזי וגם מרחוק. להלן ראינו עם טל מזור, משחקולוגית ארגונית, מסבירה על היתרונות של המשחק ואף יש חוברת עם רעיונות למשחקים בזום.

הקישור:

<https://limi.co.il/gamification/?fbclid=IwAR3lqyAeHG9mf7fGmrMIJKE4HP-uMlx2PRv0qKAEOWMwECb49PUTo2fwJoQ>

החומרים באדיבות ובשיתוף המדען הראשי - משרד החינוך

עריכה וכתובה: ירדן מוסרי
אורית מנור מולדון